

**Stanovisko a zdůvodnění doporučení
k návrhům NERV na snížení výdajů a zvýšení příjmů veřejných rozpočtu v ČR
Česká ženská lobby, 12.12.2022**

Zrušení/nezavádění tzv. "výchovného"

Bonus má kompenzovat nižší penze v důsledku přerušení či omezení pracovní kariéry z důvodu výchovy dětí, s pozdějšími dopady na nižší penze zejména žen. V energetické chudobě se podle studie "Energetická chudoba a její řešení"¹ nachází 28% osaměle žijících důchodců, naprostá většina jsou ženy, které vychovaly děti. V r. 2020 bylo v ČR ohroženo příjmovou chudobou 230 659 žen oproti 75 862 mužů nad 65 let². Toto ohrožení se týká nejvíce těch, kteří mají důchod pod 10 tisíc Kč a nepokryjí základní potřeby, jako je jídlo a ubytování.

Namísto "výchovného" navrhujeme systémové řešení, které narovná důchody na důstojnou výši zavedením základního důchodu pro každého důchodce (tzv. "nultý pilíř" navrhovaný Komisí pro důchodovou reformu). Lze očekávat, že díky inflaci a zdražení energií se tito senioři/rky stanou příjemci/kyněmi sociálních dávek, což sníží možné úspory kalkulované v návrhu NERVu a zároveň zvýší náklady na administrativu dávek, která již dnes kolabuje. Současně jde o preventivní opatření proti stoupajícímu riziku bezdomovectví lidí v seniorském věku.

Zkrácení doby pobírání rodičovského příspěvku

a

Rozšíření dostupnosti předškolních zařízení a zvýšení předvídatelnosti jejich dostupnosti pro rodiče i budoucí rodiče

Zatímco zkrácení doby pobírání rodičovského příspěvku je rychle realizovatelné, zajištění dostupnosti předškolních zařízení je úkolem na několik let. Časová koordinace těchto opatření je podmínkou pro skutečné úspory.

ČŽL a další odborníci*ice řadu let upozorňují, že dlouhá rodičovská dovolená je jednou z příčin vysokého gender pay gapu v ČR (rozdíl mezi zaměstnaneckými příjmy žen a mužů dosahují v současnosti 16,4 %). Rovněž upozorňujeme, že ČR kriticky chybějí zařízení péče o děti, zejména o děti do 3 let a ČR v rámci EU dosahuje nejhorších výsledků v dosahování tzv. Barcelonských cílů³. V roce 2021 odmítly mateřské školy 44 271 dětí, z toho 25 209 bylo mladších 3 let⁴. Počty dětí,

¹ Klusáček, Jan a kol., 2022. Energetická chudoba a její řešení. Hnutí DUHA, Za bydlení. <https://s.hnutiduha.cz/energetickachudoba2022>.

² ČSÚ: Zaostřeno na ženy a muže 2021. Praha, 2021. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/142141209/30000221.pdf/6c6dfcee-a1e1-4f73-a6a0-8fba06487154?version=1.11>

³ European Commission: 1 in 3 children in the EU now has access to high-quality and affordable childcare, Commission report shows. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/newsroom/just/items/625317/en>

⁴ Úřad vlády ČR: Zpráva za rok 2021 o rovnosti žen a mužů. Praha, 2022. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/III_Zprava_o_rovnosti_2021_FINAL_opr.pdf

kteří nenajdou místo v dětské skupině, stát nesleduje. Víme ale, že v roce 2021 bylo k dispozici pouze 16 765 míst pro děti do 3 let v dětských skupinách⁵, přičemž ročně se narodí více než 100 000 dětí⁶.

Zkrácení doby pobírání rodičovského příspěvku bez možnosti svěřeni dítěte do formální a kvalitní péče, bude pro řadu rodin znamenat výrazný příjmový propad. Ženy, které nenajdou pro své dítě místo v MŠ či dětské skupině, budou mít ztížený přístup na trh práce a nebudou tak moci doplnit výpadek rodičovského příspěvku. Nedostatek míst péče o děti je jednou z příčin diskriminace matek malých dětí zaměstnavateli. Nejvíce se toto zkrácení každý rok dotkne až 12 000 rodin s dítětem mladším než 3 roky, kde se partneři rozejdou či rozvedou^{7,8}. Tisíce žen se tak ocitnou v situaci, kdy bez možnosti umístit své děti v předškolním zařízení, nebudou mít možnost vrátit se do práce, aby pokryly potřeby své a svých dětí a stanou se tak zcela závislé na výživném od partnera či na sociálních dávkách.

Není v silách státu v nejbližší době zřídit dostatečný počet míst pro pokrytí potřeb rodičů. ČR v rámci Národního plánu obnovy plánuje do roku 2026 zřídit jen 7 430 nových míst v dětských skupinách pro děti do 3 let, s čímž počítají i vznikající strategie rodinné politiky. Návrh NERVu pomíjí nutnost zřizovat tato místa rovnoměrně tak, aby byla péče skutečně dostupná - rodiče potřebují péči buď v místě bydliště, nebo v místě pracoviště. Pro naprostou většinu z nich není prakticky možné dopravovat své dítě na jiné, třetí místo. Toho lze zajistit pouze tím, že dostupnost míst nebudou garantovat pouze soukromé subjekty, ale přímo obce, které sledují vlastní demografický vývoj.

Stávající zákon o dětských skupinách nastavuje financování této služby tak, že provozování dětské skupiny pro děti do 1 roku, o které je třeba pečovat v menších skupinách, je finančně neúnosné. Návrat matek nejmenších dětí byť i na částečný úvazek, je tedy téměř nemožný.

Nesouhlasíme se snížením celkové částky rodičovského příspěvku. K jeho navýšení došlo od roku 2012 pouze jednou, s platností od začátku roku 2020, a v souvislosti s dnešní inflací se začaly vést diskuse o potřebě jeho dalšího navýšení. Kompromisním řešením by mohlo být ponechání současné výše této dávky spolu se zkrácením doby pro její čerpání.

Předtím, než se stát rozhodne krátit maximální dobu čerpání rodičovského příspěvku na 3 roky, by měl nejprve:

1. zajistit dostatečné finanční podmínky pro zajištění péče o děti do 1 roku,
2. nastavit legislativně garanci péče o děti obcemi, (podobně jako obce garantují možnost školní docházky, a zároveň obce metodicky a finančně podpořit v mapování počtu chybějících míst a v zajištění jejich pokrytí,
3. důsledně implementovat stávající alokované zdroje (ESF, Národní plán obnovy aj.) k podpoře tvorby dostatečného množství míst předškolní péče a zajištění stabilního financování adekvátní sítě dětských skupin a mateřských škol.

⁵ Zpráva za rok 2021 o rovnosti žen a mužů, viz výše.

⁶ ČSÚ: Aktuální populační vývoj v kostce. Dostupné online z: <https://www.czso.cz/csu/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce>

⁷ Median: Potřeby rozcházejících se rodin v ČR - výsledky dotazníkového šetření. Aperio - Společnost pro zdravé rodičovství, LOM. Praha, 2020. Dostupné online z: <https://drive.google.com/file/d/1yyHk8--okgPKXHbEdsKECVyYHTWQFuaw/view?usp=sharing>

⁸ ČSÚ: Česká republika od roku 1989 v číslech. Praha, 2021. Dostupné online z:

https://www.czso.cz/documents/10180/91917750/32018119_0101.pdf/56466c1e-b7db-4ad2-bbbe-55540346e3fc?version=1.2

Zrušení školkovného

Z dlouhodobé perspektivy zvýšení příjmů do státního rozpočtu zdůrazňujeme, že návštěva MŠ od raného věku pomáhá vyrovnávat vstupní handicap ve vzdělávání dětí z nízkopříjmových rodin a zlepšuje jejich budoucí postavení na trhu práce. Řada těchto rodin si ale nemůže dovolit platit poplatek za dětskou skupinu či mateřskou školu průběžně a řada z nich kvůli struktuře svých příjmů nemá šanci využít školkovné. Tím stát o možnost ekvalizovat příležitosti ve vzdělávání přichází.

Školkovné má význam zejména u podpory docházky dětí do dětských skupin, která řádově stojí rodiny tisíce korun a je zátěží i pro rodiny se středními příjmy. V případě zrušení školkovného i pro dětské skupiny navrhujeme zavést model, kdy rodina platí školkovné podle výše svého příjmu, a/nebo kdy nízkopříjmové rodiny mají nárok na místo ve školce či v dětské skupině zdarma.

Zpoplatnění vysokých škol

Podle OECD⁹ je ČR slabá v ukazatelích sociální vzdělávací mobility. Socioekonomický status žáků v ČR stojí v roli prvotní podmínky pro úspěšný vzdělávací proces, s tím, že jde o systémový problém, předurčující celkové výsledky českého školství. Podle PAQ Research destabilizující chudoba ovlivňuje vzdělávací neúspěšnost výrazně silněji než socioekonomické zvýhodnění regionu¹⁰.

Zavedení školného na VŠ nesmí prohloubit sociální vzdělávací mobilitu v ČR. Je třeba zajistit, aby pro děti z rodin sólo rodičů, nízkopříjmových či vícečetných rodin nebylo zavedení školného překážkou k VŠ vzdělání. Naopak relevantní je zpoplatnění příliš dlouhého studia.

Zvýšit zdanění příjmů fyzických osob

Toto opatření podporujeme v případě, že se podaří napravit vliv daňové reformy z roku 2021, která posílila zejména příjmy vysoko příjmových osob na úkor osob nízkopříjmových, mezi které častěji spadají ženy, zejména sólo matky.

Vyšší zdanění by se proto mělo zaměřit zejména na fyzické osoby s vyšším příjmem, aby nevytvořilo další existenciální potíže pro rodiny s příjmem průměrným či podprůměrným, které by stát byl nucen řešit s dalšími náklady

Revize snížených pásem DPH

Opatření podporujeme. Doplnujeme, že do základní sazby DPH spadají v ČR menstruační pomůcky. V období sociálního propadu velké řady domácností, zejména těch vedených ženami, významně stoupá riziko menstruační chudoby. Ta prokazatelně omezuje účast dívek a žen na vzdělávání i na ekonomických a společenských aktivitách¹¹, a tak snižuje

⁹ Education at a Glance 2021: OECD Indicator. <https://doi.org/10.1787/41805c67-en>

¹⁰ Vzdělání jako sociální výtah? Ne v Česku

<https://medium.com/edtech-kisk/vzd%C4%9B%C3%A1n%C3%AD-jako-soci%C3%A1n%C3%AD-v%C3%BDtah-ne-v-%C4%8Desku-c1a8b9576c70>

¹¹ Tull, K.: Period poverty impact on the economic empowerment of women.

https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/20.500.12413/14348/536_Period_Poverty_Impact_on_the_Economic_Empowerment_of_Women.pdf?sequence=3

příjmy státu z daní a pojistného. Proto v rámci Evropské unie došlo již v roce 2001 ke snížení DPH na 5 %, minimální přípustnou hodnotu a snížené sazby DPH¹² pro menstruační pomůcky využívá více než 10 států EU.

Zrušení slevy na nepracující manželku či manžela

Z pohledu dopadů na rovnost žen a mužů má toto opatření jednoznačně pozitivní charakter, protože motivuje oba partnery k zapojení do výdělečné činnosti a tak přispívá ke snížení gender pay gapu i rizika chudoby žen ve stáří.¹³

Zpracovala Pracovní skupina ČŽL Ženy a ekonomika

Další informace:

Eliška Kodyšová, Aperia mail: eliska.kodysova@aperio.cz

Marta Smolíková, predsedkyne@czlobby.cz

¹² <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2020/mf-navrhne-snit-z-dph-u-damskych-menstru-40110/>

¹³ Pertold, F., Šoltés, M.: Analýza dopadu rodičovství na daně práce pomocí TAXBEN modelu. Projekt 22 % K ROVNOSTI Ministerstva práce a sociálních věcí. Praha, 2022. Dostupné z: https://rovnaodmena.cz/wp-content/uploads/2022/05/Analiza_dopadu_rodicovstvi_na_daneni_05_jednostrany_03052022.pdf